

Självständigt arbete (15 hp)

Författare		Program/Kurs
Teodor Dufva		OP SA 15-18
Handledare		
Fil. dr Linda Johansson		Antal ord: 11972
	Beteckning	Kurskod
		1OP415
<p>RÖRLIGHET TILL SJÖSS</p> <p><i>En begreppsutredande studie kring rörlighet inom marin teoribildning</i></p> <p>ABSTRACT:</p> <p>What is manoeuvre and why is it important to comprehend its implication on contemporary naval theory? During the initial stages of the study a confusion regarding the use of manoeuvre as a concept was identified. The purpose of this concept analysis is to pinpoint the contents of the concept of manoeuvre for the field of war studies to enable further studies on the subject.</p> <p>The study utilises John Gerring's meta theory <i>Conceptual Goodness</i> consisting of eight criteria used for concept analysis in social sciences. The study examines the three concepts of <i>manoeuvre</i> by Raoul Castex, <i>maneuver</i> by Milan Vego and <i>maneuver</i> by Wayne P. Hughes.</p> <p>The study confirms that a confusion regarding the understanding of the concept exists in contemporary naval thought. It has also shown that manoeuvre acts as an important enabler for other processes on the field of battle. Both as a conceptual idea of how war can be fought and in the physical matter of moving platforms. The concluding discussion argues that well-defined concepts are essential for further empirical studies on theories and phenomena.</p> <p>Nyckelord: Begreppsutredning, rörlighet, Gerring, Conceptual Goodness, Hughes, Castex, Vego.</p>		

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	3
1.1 PROBLEMFÖRMULERING	3
1.2 TIDIGARE FORSKNING	4
1.3 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	7
1.4 AVGRÄNSNINGAR	7
1.5 DISPOSITION	8
2. METOD	9
2.1 CENTRALA BEGREPP OCH DEFINITIONER	9
2.2 FORSKNINGSDESIGN	9
2.3 METODOLOGISK DISKUSSION	11
2.4 FORSKNINGSETISKA ÖVERVÄGANDEN	12
2.5 EMPIRI	13
3. METATEORETISKT RAMVERK	15
3.1 TEORIDISKUSSION	15
3.2 GERRINGS <i>CONCEPTUAL GOODNESS</i>	16
3.3 OPERATIONALISERING	19
3.3.1 ANALYSVERKTYG	21
4. ANALYS OCH RESULTAT	22
4.1 FAMILIARITY	22
4.2 RESONANCE	23
4.3 PARSIMONY	24
4.4 COHERENCE	24
4.5 DIFFERENTIATION	25
4.6 DEPTH	26
4.7 THEORETICAL UTILITY	27
4.8 FIELD UTILITY	28
4.9 RESULTAT	29
5. AVSLUTNING	30
5.1 FRÅGESTÄLLNINGENS BESVARANDE	30
5.2 RESULTATDISKUSSION	30
5.3 METOD- OCH TEORIDISKUSSION	31
5.4 VIDARE FORSKNING	32
5.5 RELEVANS FÖR YRKESUTÖVNINGEN	33
LITTERATUR OCH REFERENSFÖRTECKNING	34
LITTERATUR	34
ELEKTRONISKA KÄLLOR	35

Figurförteckning

FIGUR 1 SCHEMATISK ÖVERSIKT AV FORSKNINGSPROCESSEN	10
FIGUR 2 ANALYSVERKTYG	21
FIGUR 3 RESULTATMATRIS	29

1. Inledning

I detta kapitel beskrivs undersökningens problemformulering om marinkrigföringens teorier om rörlighet och varför en begreppsutredning av rörlighet är betydelsefull. Därefter redogörs för det rådande forskningsläget kring ämnet som mynnar ut i en beskrivning av syfte med frågeställning. Avslutningsvis beskrivs de avgränsningar jag gjort och en disposition över innehållet presenteras.

1.1 Problemformulering

Rörlighet är både ur ett historiskt och ett modernt perspektiv en viktig faktor i sjökriget. Historiskt finns exempel som linjeskeppens förmåga att segla om rätt sida motståndaren i förhållande till vindens riktning eller slagskeppens strävan att bryta motståndarens kolonn för att hamna i ett fördelaktigt läge att öppna eld, så kallat T-läge. Moderna exempel inkluderar sjömålsrobotens manöverförmåga som syftar till dess överlevnad eller spaningsenhetens räckvidd och flexibilitet.¹ Oavsett i vilken form rörligheten används och vilken betydelse fenomenet tillskrivs kan begreppet rörlighet preciseras och undersökas för att öka förståelsen för vilken inverkan rörligheten har på sjökriget.

Ångström och Widén skriver att för att kunna genomföra en vetenskaplig studie kring teorier såsom grundprinciper behöver de vara mätbara. Begrepp behöver preciseras för att senare kunna undersökas och förstås.² Beckman skriver att de flesta begrepp kan anses mer eller mindre vaga. Genom att precisera begrepp kan vagheten kring dem reduceras och förståelsen kring begreppen ökar.³ Rörlighet behöver preciseras då det under tidigare forskning konstaterats att det förekommer en begreppsförvirring kring rörlighet, det råder delade uppfattningar inom marin teoribildning om hur det ska förstås. Rörlighet behöver definieras, men innan det kan definieras behöver det förstås, vilket kräver att teorier om rörlighet undersöks närmare. I denna studie kommer därför teorier om rörlighet undersökas närmare i syfte att öka förståelsen för dess betydelse för sjökriget.

Rörlighet förekommer i flera teorier inom den marina teoribildningen, bland annat som en viktig del av manöverkrigföring⁴ till sjöss. Rörlighet är följaktligen ett viktigt begrepp som fått märkligt lite plats inom den marina teoribildningen. Genom en begreppsutredning kring

¹ Hughes, Wayne P. *Fleet tactics and coastal combat*. 2. uppl. Annapolis: Naval Institute Press, 2000. s.177ff.

² Ångström, Jan & Widén, Jerker. *Contemporary military theory: the dynamics of war*. Abingdon: Routledge, 2013. E-bok. s.89.

³ Beckman, Ludvig. *Grundbok i idéanalys: det kritiska studiet av politiska texter och idéer*. Stockholm: Santérus, 2005. s.34.

⁴ Manöverkrigföring är enligt Leonhard huvudsakligen en filosofi om vilka medel som ska användas för att besegra motståndaren. Den är snabb, våldsam och stundtals orättvist. Den är avgörande, ibland förebyggande på bekostnad av sedvana. Den är sällan ärofyllt då undvikande av motståndarens styrkor förespråkas. Namnet kommer från dess viktigaste tillämpning, att utmanövrera motståndaren. Leonhard, Robert R. *The art of maneuver: maneuver-warfare theory and AirLand battle*. New York: Ballantine Books, 1994. s.61.

rörlighet bidrar undersökningen inte bara till krigsvetenskapen genom att undersöka hur rörlighet kan förstås i kontexten av marin teoribildning utan det möjliggör även för vidare studier om rörlighet där den kan definieras och vid behov prövas.

Petersson och Ångström skriver att precis som att forskning behöver en teoretisk referensram vid undersökning av empiri behövs en metateoretisk referensram för att skapa förståelse för teorier. Författarna pekar på att en frånvarande diskussion inom ämnet kan ge intrycket att metateoretiska diskussioner inte är väsentliga för krigsvetenskapen vilket är missvisande.⁵ Metateorier är ett redskap som kan användas för att ge ytterligare förståelse för andra teorier och därmed för krigsvetenskapen. Undersökningens valda teorier om rörlighet kommer att undersökas med hjälp av John Gerrings metateori *Conceptual Goodness*.

1.2 Tidigare forskning

Urvalet av tidigare forskning har skett med ett par kriterier som syftar till att avgränsa forskningsområdet och att finna relevant forskning kring rörlighet inom en marin kontext: (i) Forskningen avhandlar explicit rörlighet i en marin kontext och (ii) forskningen avhandlar rörlighet inom ramen för annan marin militärteori. Rörlighet i sig självt omnämns sällan utan begreppet används oftast i kontexten av annan teori. För att förstå vilken roll rörlighet har inom den marina teoribildningen kommer begreppet undersökas inom ramen för andra teorier såsom *manöverkrigföring* eller *manoeuvre* som innehåller rörlighet som ett viktigt element. Genom att förstå manöverkrigföringens betydelse för sjökriget kan rörlighet förstås i en och samma kontext och skapar på så sätt förutsättningar att genomföra en begreppsutredning kring begreppet rörlighet.

Hayward använder Lord Nelson som ett historiskt exempel då han visar på betydelsen av rörlighet till sjöss. Han beskriver Lord Nelsons förkärlek till sina fregatter som han använde som framskjutna spaningsresurser med hänsyn till att de var flera knop snabbare och dessutom smidigare än de större linjefartygen. De hade följaktligen en större rörlighet. Hayward beskriver emellertid inte rörligheten i sig utan i kontexten av manöverkrigföring som kan ses som en konceptuell idé om hur krig kan föras och där rörligheten är ett viktigt element.⁶ Det råder därför en diskrepans kring hur rörlighet kan förstås vilket indikerar att en begreppsutredning om rörlighet är väsentligt för att öka förståelsen för begreppet.

Hayward menar att manöverkrigföring länge har setts som landkrigens domän förutom ett fåtal exempel där gemensamma operationer beskrivits som framgångsrika. Detta kan leda den

⁵ Petersson, Magnus & Ångström, Jan. Krigsvetenskap som samhällsvetenskap. I: *Krigsvetenskaplig årsbok 2006*. Berndt Brehmer (red.). 131-153. Stockholm: Försvarshögskolan, 2007. s.132.

⁶ Hayward, Joel. Horatio Lord Nelson's Warfighting Style and the Maneuver Warfare Paradigm. *Defence Studies*. 1:2 (2001): 15-37. DOI: 10.1080/714000025. s.18.

okunnige till att tro att manöverkrigföringen inte har någon tillämpbarhet på havet. Hayward hävdar dock motsatsen, att det finns många exempel som skildrar manöverkrigföring till sjöss. Hayward använder Lord Nelson som ett praktexempel på detta och menar att studenter av manöverkrigföring inte behöver oroa sig över att de undersöker konceptet under felaktiga premisser, de kan mycket väl berikas av att se på konceptet ur ett marint perspektiv. För att undvika att Nelson som exempel ses som irrelevant tillsammans med den närmare tvåhundra år senare manöverkrigföringen beskriver Hayward att Nelsons krigföring i stora delar liknar den moderna manöverkrigföringen.⁷ Hayward beskriver Nelsons grad av manövertänkande i paritet med George S. Patton som uttryckte att krig är enkelt och den som vill vara framgångsrik bör uppvisa en stor portion självförtroende, tempo och djärvhet.⁸ Tempo är översatt från engelskans speed vilket kan ha en annan innebörd än begreppet rörlighet. Samtidigt kan tempo, snabbhet, fart eller en annan synonym vara ingående element i begreppet rörlighet. Det som är anmärkningsvärt är att rörlighet är en viktig ingående komponent i manöverkrigföringen och det visar ytterligare på kopplingen mellan begreppen, men också vikten av att skilja dem åt.

Hughes fortsätter att belysa vikten av rörlighet historisk och använder briterernas skickliga rörlighet under kriget mot USA 1812 som ett exempel på när det fungerat väl. Liksom under amerikanska inbördeskriget var rörlighet till sjöss en faktor som hade en viktig inverkan på krigets utkomst.⁹ Hughes beskriver manöverkrigföring i kontexten av snabba förflyttningar till en plats där du tillfogar motståndaren som mest skada.¹⁰ Detta är ett exempel på hur element ur manöverkrigföringen korrelerar med rörlighet och är en viktig pusselbit i förståelsen för deras relation. Hughes beskriver ytterligare ett exempel där rörlighet spelat en viktig roll, nämligen vid slaget om Filippinska sjön där USA gick segrande med mycket färre förluster än Japan. Hughes menar att det inte handlar om manöverkrigföring, utan att det istället handlar om ett utmärkt exempel på operativ rörlighet från USA:s sida till sjöss kombinerat med effektiv krigföring på stranden.¹¹ Hughes använder här en annan förklaringsmodell än manöverkrigföringen då han tillskriver USA:s framgångar till den operativa rörligheten. Även Somes ifrågasätter den rådande uppfattningen om manöverkrigföringens inverkan på utkomsten till USA:s fördel. Somes menar att det istället handlade om positionering och rörlighet i stil med landkrigets teorier som *kraftsamling* och *center of gravity*.¹² Även om Hughes och Somes använder olika teorier för att förklara utfallet är rörlighet åter igen en viktig del i deras förklaringsmodeller. Detta indikerar ett behov av en begreppsutredning kring begreppet

⁷ Hayward. s.16.

⁸ Hayward. s.34.

⁹ Hughes, Wayne P. Jr. Naval maneuver warfare. *Naval War College Review*. 50:3 (1997): 25-49. s.30f.

¹⁰ Hughes, 1997. s.32. Hughes är den enda författaren som förekommer med fler verk varför hans verk refereras med årtal i syfte att skilja verken åt.

¹¹ Hughes, 1997.s.33.

¹² Somes, Timothy E. Musing on Naval Maneuver Warfare. *Naval War College Review*. 51:3 (1998): 122-128. s.126.

rörlighet för att presentera en större klarhet i den begreppsförvirring som uttrycks i artiklarna och för att förstå vad rörlighet är.

Kiszely skriver att rörlighet kan förstås ur flera perspektiv, bland annat som ett fysiskt fenomen eller som handlingen att vilseleda motståndaren på ett skickligt sätt inom ramen för manöverkrigföring.¹³ Kiszely skriver att flottor historiskt sett inte haft något alternativ till hög rörlighet eller manövertänkande.¹⁴ Kiszely exemplifierar detta precis som Hayward gör med Lord Nelsons användande av rörlighet för att närma sig motståndaren och överraska denne med närstrid som en naturlig del av krigföringen. Kiszely menar därför att det inte är de exakta definitionerna på begrepp som är avgörande utan förståelsen för hur de ska appliceras på slagfältet.¹⁵ Kiszelys påstående att det inte nödvändigtvis är definitionen av ordet som är avgörande, utan förståelsen bakom fenomenet, är betydelsefullt. Han har rätt i sak att en befälhavare till sjöss har större nytta av att veta hur denne ska använda sina resurser än de exakta epiteterna eller teorierna bakom. Samtidigt för att få den kunskapen bör en ensad syn kring hur krigföringen ska gå till finnas inom en marin och det börjar vid utbildningen av dess personal, där marin teoribildning är en viktig del. För att öka precisionen i teorier och begrepp behöver de fastställas och som i det här fallet då det förekommer olika teorier om liknande fenomen behöver begreppsutredningar genomföras.

Kiszely för en tes om att rörlighet är tillämpbar på alla krigföringens nivåer, i alla omgivningar och över hela spektrumet av militära aktiviteter.¹⁶ Även Somes menar att rörlighet kan ge stor inverkan på alla nivåer av krigföring om den används på rätt sätt.¹⁷ Det innebär följaktligen att rörlighet nödvändigtvis inte är bunden till en specifik krigföringsnivå utan att det är ett element som går att återfinna i dem alla. Förutom att rörlighet är tillämpbar på alla nivåer beskriver Hughes rörlighet i kontexten av flera teorier. Det kan bland annat förstås som en grundprincip, operativ konstant, trend eller variabel.¹⁸ Oavsett vilka epitet som används för framgångsfaktorer och förklaringsmodeller inom krigföringen är det innehållet i dem som är intressant och förståelsen för de processer som ligger bakom krigföring som är viktigast. En begreppsutredning kan bidra till en ökad förståelse för hur rörlighet ska förstås och inte minst hantera den begreppsförvirring som råder.

¹³ Kiszely, John. The meaning of manoeuvre. *The RUSI Journal*. 143:6 (1998): 36-40.
DOI: 10.1080/03071849808446326. s.36.

¹⁴ Kiszely. s.38.

¹⁵ Kiszely. s.39.

¹⁶ Kiszely. s.40.

¹⁷ Somes. s.123.

¹⁸ Hughes, Wayne P. Jr. Naval Operations - A Close Look at the Operational Level of War at Sea. *Naval War College Review*. 65:3 (2012): 22-46. s.28f.

Hughes anser att för att förstå vilken influens rörlighet haft för sjökriget bör verk av namn som Corbett, Wylie och Castex studeras. Castex har enligt Hughes en särställning och framställer hans verk *Theories Strategiques* som en lösning på hur en landmakt såsom Frankrike skulle hantera den överlägsna brittiska flottan.¹⁹ Castex lösning var strategisk rörlighet som undersöks djupare under analyskapitlet. Somes påstår att det ligger mer i Castex' teorier om rörlighetens betydelse för sjökriget än vad Hughes erkänner, som delvis nedtonar dess betydelse.²⁰ Somes skriver att en förståelse för vad manöverkrigföring består av är nödvändigt inför framtidens krigföring. Genom att förstå vilka element begrepp såsom manöverkrigföring är uppbyggda av skapar det förutsättningar för att förstå dagens och framtiden slagfält, och de utmaningar de ställer på förmågor som exempelvis förmågan till rörlighet.²¹

Resultatet av forskningsöversikten visar att det råder en begreppsförvirring och delade uppfattningar om hur rörlighet kan förstås, inte minst gällande sin relation till andra begrepp såsom manöverkrigföring. Ofta beskrivs den normativt i kontexten av en grundprincip, konstant eller variabel. Genom att reda ut begrepp ökar förståelsen inte bara kring begreppet utan kan även öka förståelsen för intilliggande begrepp. Väldefinierade begrepp är en förutsättning för att pröva dem empirisk och i förlängningen öka förståelsen för ett fenomen och därmed även för krigsvetenskapen.

1.3 Syfte och frågeställning

Syftet med denna begreppsutredning är att undersöka begrepp om rörlighet med en metateoretisk ansats där teorier om rörlighet undersöks för att öka förståelsen för dess betydelse inom den marina kontexten. Undersökningen bidrar till krigsvetenskapen genom att skapa en större förståelse för begreppet rörlighet. På så sätt kan det även bidra till framtida forskning med rörlighet som ett viktigt element. Undersökningens frågeställning lyder:

Hur kan begreppet rörlighet förstås inom marin teoribildning utifrån John Gerrings metateori Conceptual Goodness?

1.4 Avgränsningar

I undersökningen används teoretiker som är förknippade med den marina krigsvetenskapen då deras teorier är utformade inom en marin kontext. Det finns ett antal andra militära teoretiker som beskriver rörlighet såsom Clausewitz, Jomini, Liddell Hart m.fl. men deras kontext rör landkriget och har därmed gallrats bort.²²

¹⁹ Hughes, 1997. s.38.

²⁰ Somes. s.124.

²¹ Somes. s.128.

²² Hughes, 2000. s.355.

Undersökningen eftersträvar att undersöka begreppet rörlighet i sin kontext av marin teoribildning varför ingen begränsning i krigsföringsnivå görs. Dessutom är undersökningen avgränsad till att undersöka rörlighet ur ett konceptuellt perspektiv, som en idé, och därmed fokuserar analysen på vad teoretikerna skriver om begreppen och kopplas därför inte till annan empiri än de tre valda teorierna om rörlighet. Ingen avgränsning i tid ses som nödvändig då de undersökta teorierna eftersträvar att beskriva rörlighet som fenomen och inte deras samtida kontext.

1.5 Disposition

Undersökningen presenteras i huvudsak i fem kapitel med syfte att skapa en logisk följd för läsaren att ta till sig undersökningen: inledning, metod, metateoretiskt ramverk, analys och resultat samt avslutning. Inledningsvis presenteras *vad* som undersöks och *varför* i inledningskapitlet med problemformulering och den identifierade forskningsluckan från den tidigare forskningen som utmynnar i ett syfte och en frågeställning. I det andra kapitlet beskrivs *hur* undersökningen går till i metodkapitlet. I det tredje kapitlet beskrivs det metateoretiska ramverk som undersökningen nyttjar och operationaliseringen presenteras direkt i anslutning till teorin i syfte att de operationella indikatorerna ska förstås utifrån teorin. Sedan presenteras analysen under analys- och resultatkapitlet för att utmynna i en avslutande del med resultat och efterföljande diskussion under det femte kapitlet.

2. Metod

I detta kapitel sker inledningsvis en utredning av centrala begrepp och definitioner i syfte att skapa högre precision i undersökningen.²³ Därefter beskrivs hur arbetsgången ser ut för undersökningen under avsnittet forskningsdesign varpå en metodologisk diskussion följer som behandlar ämnen såsom validitet och reliabilitet som följs av avsnitt om forskningsetiska överväganden och undersökningens empiri. Kapitlets huvudsyfte är att förklara hur jag ämnar svara på undersökningens frågeställning.

2.1 Centrala begrepp och definitioner

Begreppsutredning, begreppsanalys och metateori är centrala begrepp för förståelsen av undersökningen och de beskrivs under avsnitt 2.3 *Metodologisk diskussion* respektive 3.1 *Teoridiskussion*. Hela undersökningen benämns i sin helhet för begreppsutredning medan den valda metod som används i analysen är en begreppsanalys. Ordet begreppsförvirring används frekvent och definieras som att det råder en oenighet om hur ett begrepp ska användas eller dess innehåll.²⁴ Det används i och med det för att förklara när rörlighet inom ämnesområdet beskrivs på ett tvetydigt eller diffust sätt.

2.2 Forskningsdesign

Denna begreppsutredande undersökning sker med metoden begreppsanalys som är en kvalitativ metod som används för att analysera begrepp inom samhällsvetenskapen. För djupare förståelse för hur den valda metoden bidrar till undersökningen se avsnitt 2.3 *Metodologisk diskussion*. Undersökningen sker genom användningen av John Gerrings metateori som består av åtta kriterier som undersöks på teorier, eller begrepp, om rörlighet inom marin krigföring. De tre valda teorierna som undersöks är Wayne P. Hughes *maneuver*, Milan Vegos *maneuver* och *manoeuvre* av Raoul Castex.

För att svara på undersökningens frågeställning operationaliseras Gerrings metateori och ett analysverktyg med ett antal indikatorer skapas varpå analysen sker. Jag har delat in analysprocessen i tre generella faser som bygger på den metod som Esaiasson m.fl. beskriver i *Metodpraktikan*.²⁵ I den första fasen genomförs en litteraturöversikt som också ligger till grund för den tidigare forskningen. Material som omnämner rörlighet inom den marina teoribildningen identifieras och värderas utifrån dess potential för undersökningen. Dessutom identifieras de specifika kapitel och avsnitt som är aktuella för undersökningen. I den andra fasen analyseras den valda empirin i form av teorier utifrån varje enskild indikator. Ett verk

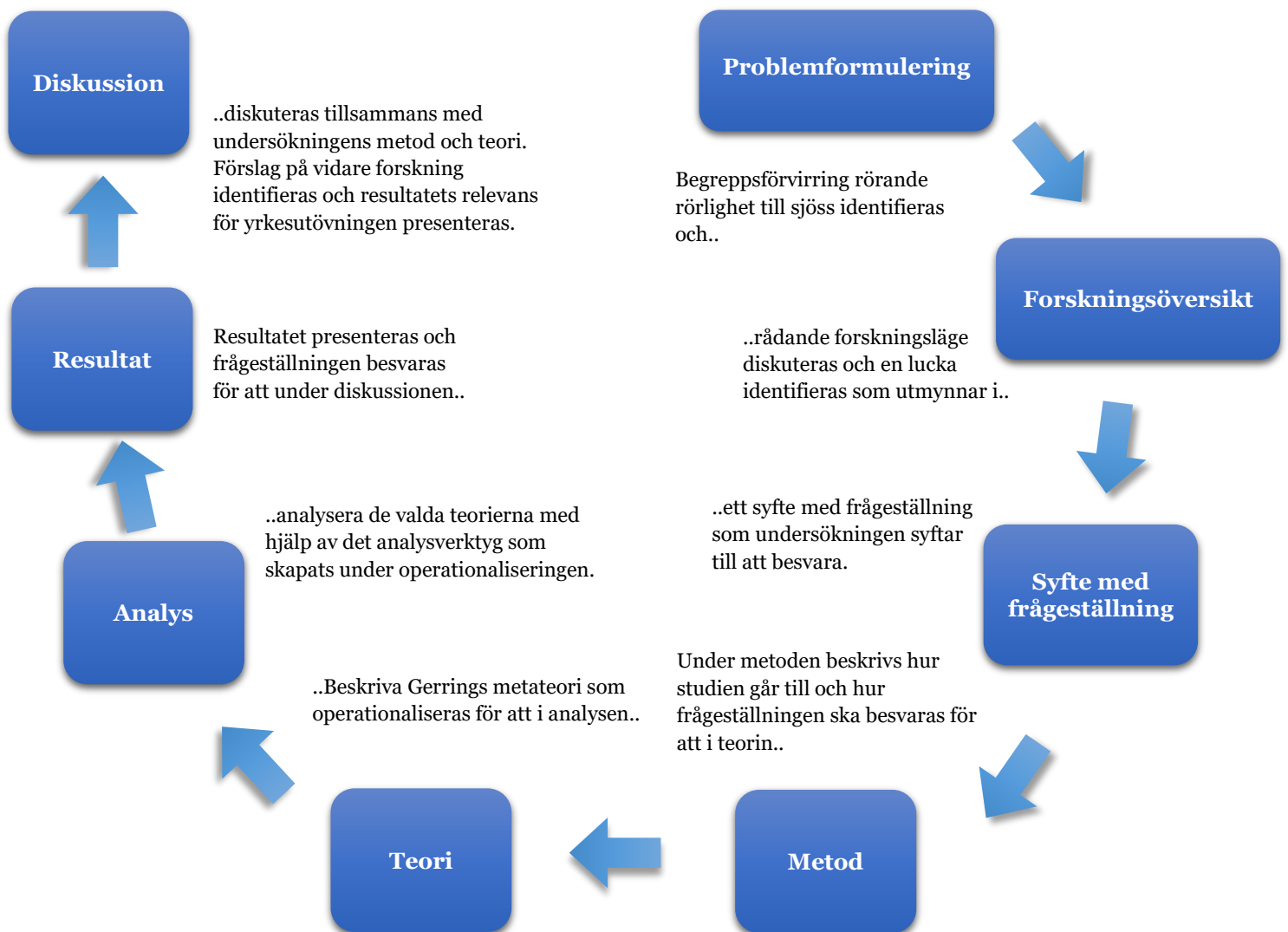
²³ Ekengren, Ann-Marie & Hinnfors, Jonas. *Uppsatshandbok: [hur du lyckas med din uppsats]*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur, 2012. s.102.

²⁴ Nationalencyklopedin. Begreppsförvirring. <http://www.ne.se> (hämtad 2018-05-04).

²⁵ Esaiasson, Peter m.fl. *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 5. uppl. Stockholm: Wolters Kluwer, 2017. s.36.

analyseras med en indikator åt gången i syfte att fokusera på det som är väsentligt för just den indikatorn. I den tredje fasen sker en diskussion mellan de olika teorierna utifrån varje indikator där olikheter och likheter lyfts fram. Syftet i denna fas är att särskilja begreppen åt och besvara undersökningens frågeställning. I syfte att förstå resultatet utifrån teorin är de framtagna indikatorerna från operationaliseringen centrala genom hela analysen, från identifiering av innehåll i begreppen till den avslutande diskussionen.²⁶

Nedan presenteras en schematisk bild i syfte att tydliggöra hur forskningsprocessen ser ut för undersökningen.

Figur 1 Schematisk översikt av forskningsprocessen

²⁶ Ekengren & Hinnfors. s.86ff.

2.3 Metodologisk diskussion

Val av metoden begreppsanalys föll sig rimligt för att svara på frågeställningen då precis som Olsson och Sörensen skriver i *Forskningsprocessen* är en begreppsanalys en kartläggning av ett begrepps innebörd och de kvaliteter och dimensioner som ingår inom begreppets sfär.²⁷ Den identifierade begreppsförvirringen från den tidigare forskningen tydliggjorde att det finns ett behov för en sådan kartläggning. Begreppsanalyser syftar till att bringa ordning i redan befintlig diskurs inom ett ämnesområde och i den här undersökningen syftar det till att öka förståelsen för rörlighet i kontexten av marin krigföring.²⁸ Därmed bidrar metoden begreppsanalys till den här undersökningen genom att analysera hur de tre valda teorierna ska förstås utifrån Gerrings metateori, utifrån de generella steg som beskrivs av Esaiasson m.fl. Jag urskiljer tre huvudsakliga fördelar som en begreppsanalys bidrar med: den kan åskådliggöra kunskaperna kring ett specifikt fenomen, den strävar efter att precisera och föra samman en ensad syn och de två nämnda egenskaperna skapar förutsättningar för fortsatt kunskapsutveckling inom krigsvetenskapen. En svaghet med metoden är enligt Draper att forskare analyserar begrepp som egentligen inte bidrar med någonting meningsfullt till vetenskapen.²⁹ Motargument mot det synsättet tar jag upp under 2.5 *Empiri* då Sartori ifrågasätter hur vi vet vad någonting är om vi inte undersökt det. Den här studien undersöker dessutom teorier där det råder en begreppsförvirring vilket talar för att det finns ett tydligt syfte – att skapa ökad förståelse.

Användningen av en *kvalitativ ansats* har fler viktiga fördelar då det möjliggör för en djupare förståelse av det analyserade begreppet då summan av de ingående delarna kan vara någonting annat än begreppet i sig. En annan fördel är att begreppets till synes tydliga innehåll kan inrymma dolda delar som kan blottas vid en mer djuplodande analys.³⁰ Den *kvalitativa* metoden underlättar tolkning när det råder tvetydigheter eller motsägelser i ett begrepp.³¹ Nackdelar med en *kvalitativ ansats* är att resultatets objektivitet kan ifrågasättas på grund av forskarens påverkan och att *generaliserbarheten* riskerar att minska då undersökningen bygger på några få begrepp.³²

I syfte att förstå undersökningens *generaliserbarhet* bör två frågor besvaras enligt Esaiasson m.fl. (i) vad är det för återkommande, generellt fenomen som undersöks och (ii) varför är de just den valda empirin som undersöks?³³ Svaret på (i) är att denna begreppsanalys undersöker den begreppsförvirring beträffande rörlighet som identifierades under den tidigare forskningen.

²⁷ Olsson, Henny & Sörensen, Stefan. *Forskningsprocessen: kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. 3. uppl. Stockholm: Liber, 2011. s.207f.

²⁸ Esaiasson m.fl. s.36.

²⁹ Draper, Peter. A critique of concept analysis. *JAN*. 70:6 (2014): 1207-1208. DOI: 101111/jan.12280. s.1207f.

³⁰ Esaiasson m.fl. s.211.

³¹ Denscombe, Martyn. *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur, 2016. s.417.

³² Denscombe. s.417f.

³³ Esaiasson m.fl. s.155.

Den syftar till att förstå vilken betydelse rörlighet har inom den marina teoribildningen. Svaret på den andra frågan (ii) diskuteras under avsnitt 2.5 *Empiri*.

I syfte att studien de facto använder den valda metateorin är operationaliseringen vital för att uppnå en god *validitet*.³⁴ Gerrings teori är utformat på ett passande sätt för att genomföra en begreppsanalys med åtta kriterier som i sig kan användas som ett färdigt analysverktyg. Jag har valt att ta fram egna operationella indikatorer som i största möjliga mån bygger på Gerrings men som dels är översatta till svenska för att undvika missförstånd och i vissa fall förenklade för att göra analysen mer lätthanterlig. I syfte att öka transparensen motiveras valen av operationella indikatorer och där det är möjligt problematiseras dessa. Dessutom redogör jag för de stödfrågor som används under analysen. Dessa åtgärder syftar till att undvika systematiska fel som kan leda till en lägre *begreppsvaliditet* hos de valda indikatorerna. En fördjupad diskussion kring detta sker under avsnitt 3.3 *Operationalisering* nedan.

För att undvika slumpmässiga och osystematiska fel i analysen eftersträvas en hög grad av noggrannhet under analysarbetet. Undersökningens *reliabilitet* riskerar annars att minska och det påverkar resultatets *validitet* och därmed hela undersökningen legitimitet.³⁵ En annan metod för att fastställa en god *reliabilitet* i analysen hade varit genom att genomföra ett *test-retest* vilket innebär att jag hade analyserat empirin, de tre valda teorierna om rörlighet, en gång till med samma analysverktyg.³⁶ Av tidsbrist sker inte ett sådant test inom ramen för denna undersökning.

2.4 Forskningsetiska överväganden

En viktig del i undersökningens process är att jag som forskare inte påverkar resultatet nämnvärt. Detta beskrivs inom ramen för *objektivitet* av Denscombe och handlar om att inneha ett öppet sinne under analysarbetet. Genom att analysera de tre valda teorierna både utifrån deras likheter och skillnader och inte försumma data som talar mot teorierna att det råder en begreppsförvirring ökar sannolikheten att resultatet blir trovärdigt.³⁷ En annan aspekt som påverkar undersökningens forskningsetik är användningen av andras verk och ord.³⁸ Jag eftersträvar att skilja på vad andra skriver med en not efter samma mening eller stycke och vad jag säger genom att inte källhänvisa och på så ge andra författare erkännande.

Dessutom eftersträvar jag att delge undersökningens resultat då forskarsamhället enligt Merton har rätt till det då jag är en del av forskningen. Jag använder andras forskning i min

³⁴ Esaiasson m.fl. s.57.

³⁵ Esaiasson m.fl. s.64.

³⁶ Esaiasson m.fl. s.65.

³⁷ Denscombe. s.413ff.

³⁸ Ekengren & Hinnfors. s.108.

undersökning varpå andra ska ha möjligheten att använda min.³⁹ Ytterligare en aspekt av forskningsetik är eventuella implikationer som undersökningens slutsatser kan ge. Detta diskuteras vidare under avsnittet 5.2 *Resultatdiskussion*.

2.5 Empiri

I denna begreppsanalys är det begrepp i form av teorier som utgör själva empirin, eller undersökningsmaterialet. Valet av undersökningens empiri utgick från följande urvalskriterier inspirerade från Fribergs *Dags för uppsats*:⁴⁰ (i) begreppets innebörd relaterar direkt till rörlighet, och är en förutsättning för att upprätthålla god precision i undersökningen. (ii) Begreppet beskrivs i kontexten av marin krigföring, en avgränsning som syftar till ett väl avsmalnat forskningsområde och som härstammar från den tidigare forskningen samt (iii) begreppet beskrivs substantiellt nog för att kunna analyseras utifrån analysverktygets åtta indikatorer. Dessa kriterier åsyftar till att uppfylla Denscombes representativitetskriterium som handlar om att verken ska vara representativa för det område de beskriver för att öka validiteten.⁴¹ De tre valda teorierna *maneuver* författat av Vego respektive Hughes samt *manoeuvre* av Castex uppfyller samtliga tre kriterier. Dessutom omnämns de senare två författarna under den tidigare forskningen där deras teories styrkor och svagheter lyfts fram vilket gynnar analysens diskussion. Under den tidigare forskningen identifierades fler begrepp såsom Geoffrey Tills *maneuverability* som föll på det sista kriteriet.⁴²

De tre valda teorierna är alla publicerade av välkända författare. Därför bör problematiken kring Denscombes autenticitetskriterium, där empirins äkthet står i centrum och att verket utger sig för vad det verkligen är, vara ovidkommande. Trovärdighetskriteriet berör författarnas syfte med utgivningen av verket och den sociala kontext den förhåller sig till.⁴³ Castex verk utkom under en orolig tid under 30-talets Europa där Castex själv troligtvis såg till sitt land, Frankrikes, bästa. Vad han kanske inte hade i åtanke var att hans verk skulle översättas till tyska och få en stor inverkan på den ubåtskrigföring som tyskarna använde mot fransmännen under andra världskriget några år senare.⁴⁴ Jag har inte funnit några indicier på att Vegos och Hughes verk skulle vara kontroversiella. Innebörds-kriteriet hanterar entydigheten och distinktheten i verket och om det finns underliggande betydelser som utläses mellan raderna.⁴⁵ Dessa fenomen

³⁹ God forskningssed. Stockholm: Vetenskapsrådet, 2017. s.13. (Hämtad 2018-05-01).

<https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed/>

⁴⁰ Friberg, Febe (red.). *Dags för uppsats: vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur, 2012. s.85.

⁴¹ Denscombe. s.326.

⁴² Till, Geoffrey. *Understanding victory: naval operations from Trafalgar to the Falklands*. Santa Barbara, California: Praeger, 2014.

⁴³ Denscombe. s.326.

⁴⁴ Tritten, James J. *Maneuver or Manoeuvre Warfare for the U.S. Navy?* Norfolk: Naval Doctrine Command, 1995. s.8.

⁴⁵ Denscombe. s.326.

hanteras under analyskapitlet då de undersökta begreppen noggrant analyseras och likheter och skillnader identifieras tillsammans med begreppens innehåll.

Vid en första anblick kan det tyckas märkligt att begreppen som utreds inte är identiska och att det förefaller påverka undersökningens validitet. Sartori jämför det med den allmänna uppfattningen om att äpplen och päron är ojämförbara. Han ställer den retoriska motfrågan hur vet vi att de är ojämförbara om vi inte jämfört dem? Så länge de begrepp som utreds delar gemensamma attribut är det möjligt och det är precis vad denna undersökning syftar till då det är rörlighet och dess karakteristika som undersöks.⁴⁶

I och med att undersökningen analyserar primärkällor i form av teorier är triangulering av fakta mindre nödvändig. Ur ett metaperspektiv kan dock hela undersökningen ses som en form av triangulering då undersökningen av de tre teorier som analyseras strävar efter att skapa klarhet inom ett specifikt begrepp.⁴⁷

⁴⁶ Sartori, Giovanni. Comparing and miscomparing. *Journal of theoretical Politics*. 3:3 (1991): 243-257. s.245f.

⁴⁷ Yin, Robert K. *Kvalitativ forskning från start till mål*. Lund: Studentlitteratur, 2013. s.86.

3. Metateoretiskt ramverk

Inledningsvis sker en diskussion kring det valda metateoretiska ramverket och dess relevans med brister och förtjänster. Därefter beskrivs den metateori av John Gerring som är central för undersökningen och som avslutningsvis operationaliseras för att användas som ett analysverktyg under analyskapitlet.

3.1 Teoridiskussion

Begreppsanalys är en metod som det finns ett stort behov av men som inte allt för ofta genomförs inom krigsvetenskapen.⁴⁸ I *Metodpraktikan* beskrivs framstående verk inom ämnesområdet begreppsutredning och Giovanni Sartori är ett av dessa namn inom de samhällsvetenskapliga disciplinerna.⁴⁹ John Gerrings metateori bygger på Sartoris verk och är en vidareutveckling som har tydligare kriterier vilket skapar förutsättning för en mer nyanserad analys av begrepp.

Användningen av Gerrings metateori är en förutsättning för att genomföra analysen då det saknas egna motsvarande metateorier för begreppsanalys inom krigsvetenskapen och användningen av en metateori är centralt för förståelsen av de tre teorier som undersöks.⁵⁰ En metateori är en teori om hur andra teorier är uppbyggda. Metateorin kan förklaras som den högsta abstraktionsnivån i en teorihierarki och är baserade på filosofiska och mer kunskapsteoretiska antaganden.⁵¹ Beckman skriver att användning av teoretiska ramverk från andra områden inom vetenskapen kan vara fruktbara. Då är det viktigt att analysapparaten är lämplig för den egna undersökningen och detta säkerställs genom operationalisering och skapandet av ett eget analysverktyg.⁵²

Sartori skriver i *Social science concepts* att begreppsutredning är ett fenomen som fallit mellan stolarna inom samhällsvetenskapen. Anledning till detta menar Sartori kan vara på grund av dess komplexitet och svårighet. Sartori skriver att ord kan inneha flera betydelser, att begrepp tolkas olika och att argument är belamrade med tvetydigheter och motsägelser. Syftet med Sartoris verk var därmed att skapa en grund för systematisk begreppsanalys. Sartori skriver att hans metod för begreppsanalys intet på något sätt är den enda rätta, men att utan en metod över huvud taget är åtagandet meningslös.⁵³ Det är en utmaning att genomföra en begreppsanalys enligt Sartori, men det är nödvändigt i syfte att reda ut begrepp för att kunna fortsätta forska kring dem. Gerrings metateori är en utveckling av Sartoris verk varför denna studie kommer

⁴⁸ Petersson & Ångström. s.132.

⁴⁹ Esaiasson m.fl. s.36.

⁵⁰ Petersson & Ångström. s.132.

⁵¹ Jakobsson, Ulf. *Forskningens termer och begrepp: en ordbok*. Lund: Studentlitteratur, 2011. s.136f.

⁵² Beckman. s.23.

⁵³ Sartori, Giovanni (red.). *Social science concepts: a systematic analysis*. Beverly Hills, California: Sage Publications, 1984. s.10.

använda Gerrings metateori då den har potential att vara mer precist och ett mer mångsidigt verktyg för att svara på frågeställningen.

Gerring diskuterar själv de åtta kriterier hans teori består av och beskriver dess förtjänster men även brister. En viktig skillnad är att Sartoris verk bygger mycket på regler medan Gerrings består av kriterier som är mer öppna. Det möjliggör för en djupare diskussion kring begrepp samtidigt som det finns en risk att det istället bli otydligt och gör analysen svårare. Gerring skriver att även om alla kriterierna används på ett adekvat sätt är det ingen garanti för att en optimal definition av ett begrepp utronas.⁵⁴ Snarare kommer ett antal mer eller mindre acceptabla alternativ att utkristalliseras. Kriterierna ska ses som en avvägning där en högre tillämpbarhet i ett kriterium riskerar att sänka den i ett annat.⁵⁵ Detta behöver inte vara ett problem då kriteriernas egenskaper används genom att kontrastera och jämföra kriterierna för att förstå begreppet de undersöker. Har ett begrepp en låg förekomst och ett annat en hög förekomst av något kriterium skapar det en mer nyanserad bild och ett större underlag för diskussion.

Gerrings metateori ligger emellanåt på en hög abstraktionsnivå vilket medför en potentiell problematik för undersökningen. Det kan te sig i feltolkning av Gerrings kriterier vilket kan påverka framtagandet av de operationella indikatorerna under operationaliseringen som i sin tur påverkar analysen och hela undersökningens resultat. För att motverka denna problematik har ett idogt inläsningsarbete skett inför teoriredogörelsen. Jag har dessutom valt att inte översätta Gerrings originaltermer då det föreligger risk för en mindre men ändå inte försumbar förskjutning i förståelse och feltolkning när hans begrepp används.

3.2 Gerrings *Conceptual Goodness*

Gerrings analysmetod består av åtta kriterier som används för att undersöka och förstå ett begrepps, eller en teoris betydelse, avgränsning och karaktär. De åtta kriterierna är: familiarity, resonance, parsimony, coherence, differentiation, depth, theoretical utility samt field utility.⁵⁶ Nedan följer en beskrivning av varje enskilt kriterium som ligger till grund för analysverktyget som presenteras under operationaliseringen.

Familiarity

Kriteriet handlar om i vilken omfattning ett begrepp är tydligt definierat och uppenbart passande i förhållande till andra begrepp i allmändagligt användande eller mer specifikt inom det vetenskapsområde det används inom. Är det otydligt skiljbart från ett annat ord erhåller ordet

⁵⁴ Gerring, John. What Makes a Concept Good? A Critical Framework for Understanding Concept Formation in the Social Sciences. *Polity*. 31:3 (1999): 357-393. DOI: 10.2307/3235246. s.367.

⁵⁵ Gerring. s.389.

⁵⁶ Gerring. s.388.

därmed en låg grad av *familiarity*. Är begreppet definierat på ett högst märkvärdigt sätt är det dessutom svårtolkat och risk för missförstånd ökar. Vid nyskapande av begrepp ska hänsyn till äldre begrepp tas i stor utsträckning då en ny definition av ett redan befintligt begrepp riskerar att skapa missförstånd. Vid skapande av begrepp ska så många tidigare definitioner som möjligt användas i definitionen, eller åtminstone undvikande av starkt motsägande definitioner. Här är det ofta nödvändigt att skilja mellan de centrala delarna i ett begrepp som är allmänt accepterade och har en tydlig etymologisk bakgrund och de perifera delarna. Nyskapande av ett ord är det största brottet mot kriteriet då det innebär att skapa en term som inte har någon befintlig mening. Endast om det finns god anledning att tro att fenomenet inte har ett namn ska ett begrepp kring det myntas. Att utröna *familiarity* är enkelt uttryckt att hitta den definition av ett begrepp som mest precist beskriver det fenomen som ska definieras.⁵⁷

Resonance

Resonance handlar om hur ett begrepp låter och vilken genomslagskraft det får i en språklig bemärkelse. Gerring beskriver det som att begrepp lämnar ett kognitivt avtryck hos oss och kriteriet handlar om i vilken grad begreppet åstadkommer detta. Detta kriterium krockar ofta med de andra kriterierna då strävan efter en tilltalande fras kan gå i direkt stäv mot de andra kriterierna och i synnerhet *familiarity* där nyskapande undanbedes. Innan kriteriet avfärdas som lättsinnigt och estetiskt menar Gerring att det fortfarande finns en poäng med att forskare söker ord som inte enbart är tydliga, utan även intresseväckande. Han ger ett exempel där begreppet *ideologi* låter bättre och har högre genomslagskraft än *system av idéer*. Oavsett om ett begrepp anses inneha hög *resonance* på grund av metaforisk liknelse, ljudlig liknelse såsom rim, ljudhärmande eller satsmelodi eller refererar till någonting annat så aspirerar begrepp inte bara till tydlighet. De strävar även efter styrka och styrka fås förutom tydlighet av hög *resonance*.⁵⁸

Parsimony

Ett bra begrepp bör inte inneha oändliga definitioner och det ska gå att få fram en definition utan att stapla upp ett stort antal attribut. Samtidigt är gränsen mellan definitionen och de medföljande attributen hos begreppet sällan glasklar. Poängen enligt Gerring är att varje attribut som beskrivs hos begreppet och vad det tillför förståelsen bör vägas mot problematiken med för yviga definitioner och därmed en lägre grad av *parsimony*. Ett gemensamt språk är enligt Gerring viktigt och sätts allt för restriktiva definitioner äventyras möjligheten att använda ett effektivt begrepp om ett fenomen. Liksom begrepp är abbreviationer av fenomen är ord och meningar abbreviationer av ting. Därmed kan graden av kriteriet i själva ordet variera. Ett kort och kärnfullt ord som *ideologi* har högre grad av *parsimony* än beskrivningen *relativt koherenta uppsättningar av attityder, värderingar och övertygelser inom politiken*.⁵⁹

⁵⁷ Gerring. s.368ff.

⁵⁸ Gerring. s.370f.

⁵⁹ Gerring. s.371f.

Coherence

Koherensen, eller sammanhanget mellan ett begrepps ingående attribut är enligt Gerring kanske det viktigaste kriteriet av alla. Det gäller även sammanhanget mellan de ingående delarna i fenomenet som begreppet beskriver. Det måste finnas ett sammanhang varför dessa attribut är placerade inom samma begrepp och inte en tillfällighet i tid och rum. Attribut kan vara logiskt eller funktionellt relaterade till varandra. Det är likheten (interna koherensen) mellan attribut som avgör graden av *coherence*. De mest koherenta definitionerna av begrepp är de som identifierar en kärna eller essensen av ett begrepp och där det logiska sammanhanget mellan de ingående attributen är som störst.⁶⁰

Differentiation

Detta kriterium handlar om hur tydliga ett begrepps gränser är till närliggande begrepp inom samma ämne. Ett begrepp som *stat* bör kunna skiljas mot angränsande begrepp såsom *stam*, *provins* eller *imperium*. Ett begrepp med låg *differentiation* riskerar därmed att överlappa ett annat begrepp och då tappar det begreppsvaliditet. Genom att förstå vad begreppet inte innehåller kan förståelsen för vad det innehåller öka. Begrepp som inte kan operationaliseras effektivt eller som kan operationaliseras på allt för många sätt erhåller ej heller en hög grad i detta kriterium. Kriteriet handlar också om i vilken grad begreppet är väl avgränsat i tid och rum. I kort handlar det om att motivera varför ett alternativt begrepp inte bör användas.⁶¹

Depth

Ett bra begrepp bör förutom att inneha tydliga gränser även vara ett effektivt medel för kommunikation. Enligt detta kriterium bör begrepp innehålla en sammansättning av flera attribut och desto fler likartade egenskaper som kan buntas ihop desto större *depth* har begreppet. Detta kriterium står dock i ett motsatsförhållande till *parsimony* som eftersträvar en så kort lista med attribut som möjligt.⁶²

Theoretical utility

Begrepp ska kunna utgöra byggstenar för teoribildning och därför kan deras värde enligt detta kriterium bedömas efter deras betydelse för teoriskapande. Begrepp kan utan ett sammanhang i form av ett teoretiskt ramverk sakna betydelse då deras existensberättigande delvis bygger på deras relation till ramverket. Här finns ett inneboende motsatsförhållande då ju bredare begreppets mening är desto större är dess förmåga att fungera i en bredare teoretisk kontext samtidigt som den då minskar i tydlighet.⁶³

⁶⁰ Gerring, s.373ff.

⁶¹ Gerring, s.375ff.

⁶² Gerring, s.379f.

⁶³ Gerring, s.381f.

Field Utility

Vid förändring i ett begrepp sker en omdaning inom det semantiska område som begreppet är placerat inom. Därför är det omöjligt att ändra på ett begrepp eller skapa ett nytt utan att det påverkar närliggande begrepp. Begrepp bör undvika att låna attribut från närliggande begrepp då dessa riskerar att lämnas intetsägande. I kort så ökar graden av *field utility* desto mindre begreppet urlakar närliggande begrepp.⁶⁴

3.3 Operationalisering

Syftet med operationaliseringen är att tilldela de teoretiska definitionerna, Gerrings åtta kriterier, operationella indikatorer som används under analysarbetet.⁶⁵ Genom att skapa ett analysverktyg som innehåller de operationella indikatorerna görs teorin forskningsbar och analysverktyget preciserar vilken data som avses att samlas in i syfte att svara på undersökningens frågeställning.⁶⁶ Gerrings metateori är i dess originalform redan skapat för analys av befintliga begrepp varför den redan kan användas som ett färdigt analysverktyg. De åtta kriterierna innehåller ofta flera olika aspekter och ett enskilt kriterium skulle därmed kunna innehålla flera indikatorer.

I syfte att undvika att analysen blir svårhanterad presenteras en huvudfråga som fångar kärnan i varje kriterium och används som indikator i analysen. Dessa markeras nedan kursiverade. I syfte att öka intersubjektiviteten i undersökningen tillkommer underfrågor som identifierats under respektive kriterium.⁶⁷ Dessa är ytterligare element som Gerring beskriver under respektive kriterium för att öka förståelsen för kriteriets essens. Dessa underfrågor gör varje kriterium mer nyanserat och hjälper till att förstå kärnan i varje indikator varför de används under analysen. Dessa återfinns med mindre textstorlek efter respektive indikator för att tydligt skilja dem åt. En sammanställning över analysverktyget presenteras i slutet av detta kapitel.

Familiarity: I och med att de valda teorierna är närbesläktade men har olika benämningar och attribut syftar denna indikator till att utvärdera skillnaden mellan begreppen utifrån deras definitioner och egenskaper.

Hur skiljbart är begreppet från närliggande begrepp?

Är begreppet märkligt definierat? Varför finns det olika ord för rörlighet?

⁶⁴ Gerring, s.382ff.

⁶⁵ Esaiasson m.fl. s.56.

⁶⁶ Johannessen, Asbjørn & Tuft, Per Arne. *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber, 2010. s.44.

⁶⁷ Ekengren & Hinnfors. s.73.

Resonance: Genom att undersöka hur teoretikerna beskriver sin teori kan ursprunget till begreppet urskönjas och förståelse för begreppets genomslagskraft uppnås. Denna indikator syftar till att utröna om semantiken kring begreppet bidragit till teorins spridning eller ej för att i förlängningen förstå begreppets framgång.

Hur kan begreppets resonans bidra till dess genomslagskraft?

Hur stor genomslagskraft har begreppet ur en språklig bemärkelse? Vad lämnar begreppet för kognitivt avtryck? Vilken styrka har begreppet härlett från tydlighet och klang?

Parsimony: Med hjälp av denna indikator kan förståelse för korrelationen mellan begreppets definition och de ingående attributen uppnås. Är sparsamheten i antal attribut god kan en högre grad uppnås förutsatt att de valda attributen är lämpliga.

Är begreppets definition rimlig med hänsyn till dess attribut?

Är definitionen tydlig?

Coherence: Genom att utröna den interna koherensen, hur attributen förhåller sig till varandra, kan förståelse för begreppet som sammanhängande enhet förstås. Finns det attribut som är motsägelsefulla råder det en mångtydighet i begreppet och det innebär att begreppet kan tolkas på olika sätt beroende på dess kontext, eller olika beroende på vem det är som tolkar.⁶⁸

Hur förhåller sig de ingående attributen till varandra?

Finns det en anledning till att attribut är placerade tillsammans? Har begreppet en tydlig kärna och logiskt samband mellan attributen?

Differentiation: Detta kriterium är synnerligen intressant då jag för en tes att de teorier som undersöks inom ramen för undersökningen delar attribut, eller element som har med rörlighet att göra men att det råder begreppsförvirring och otydliga gränsdragningar mellan teorierna.

Kan ett alternativt begrepp användas istället?

Har begreppet tydliga gränser? Överlappar begreppen? Avgränsning i tid och rum? Motiveras varför ett alternativt begrepp ej kan användas istället?

Depth: Ju fler attribut som tillskrivs ett begrepp desto större djup har det. Därmed är ett djupare begrepp mer kraftfullt och förväntas få större genomslagskraft inom den vetenskapliga kommunikationen. För att förstå vilken genomslagskraft det undersökta begreppet har bör därför dess djup undersökas och för att svara på frågeställningen bör de element som är mest intressanta för rörlighet identifieras.

Hur djupt är begreppet?

Är begreppet ett effektivt medel för kommunikation? Innehåller begreppet flera lager av rörlighet?

⁶⁸ Beckman. s.32.

Theoretical utility: Begrepps betydelse för nybildning av teorier är centralt i denna begreppsanalys tillsammans med begrepps förmåga att ingå i teoretiska ramverk. Vilken relation begrepp har till andra närliggande begrepp är därmed vitalt för undersökningen. Förståelsen för hur begreppet förhåller sig kring rörlighet gentemot andra likartade begrepp ökar förståelsen för rörlighet i sin helhet.

Vilken betydelse har begreppet för teoribildning kring rörlighet?

Vilken betydelse har begreppet för teoribildningen? Vad har begreppet för relation till det teoretiska ramverket?

Field utility: För att uppnå en hög grad av detta kriterium bör begreppet öka förståelsen för närliggande begrepp och absolut inte minska den. Då undersökningen jämför närliggande begrepp kan denna indikator bidra med förståelse för hur begreppen konkurrerar eller samspelar med varandra.

Vilken inverkan har begreppet på närliggande begrepp?

Urlakar eller stärker det närliggande begrepp?

3.3.1 Analysverktyg

Nedan presenteras analysverktyget som är en sammanställning från operationaliseringen och innehåller de utvalda indikatorerna som används under analysen.

Kriterier	Indikator
<i>Familiarity</i>	Hur skiljbart är begreppet från närliggande begrepp?
<i>Resonance</i>	Hur kan begreppets resonans bidra till dess genomslagskraft?
<i>Parsimony</i>	Är begreppets definition rimlig med hänsyn till dess attribut?
<i>Coherence</i>	Hur förhåller sig de ingående attributen till varandra?
<i>Differentiation</i>	Kan ett alternativt begrepp användas istället?
<i>Depth</i>	Hur djupt är begreppet?
<i>Theoretical Utility</i>	Vilken betydelse har begreppet för teoribildning kring rörlighet?
<i>Field Utility</i>	Vilken inverkan har begreppet på närliggande begrepp?

Figur 2 Analysverktyg

4. Analys och resultat

I detta kapitel presenteras analysen med hjälp av det analysverktyg som skapades under operationaliseringen av metateorin. Undersökningen sker efter analysverktygets indikatorer där berörda författare beskrivs under respektive rubrik i syfte att teorin ska genomsyra analysen. Resultatet diskuteras under respektive kriterium varpå en sammanställning följer i slutet av kapitlet.

4.1 Familiarity

Hur skiljbart är begreppet från närliggande begrepp?

Vego definierar *maneuver* som positioneringen av de egna styrkorna i syfte att uppnå överlägsenhet gentemot motståndarens styrkor.⁶⁹ Hughes definierar *maneuver* som den lägliga positioneringen av styrkorna som möjliggör för spaning och vapenverkan mot motståndaren, där den senare är huvudmålet.⁷⁰ *Maneuver* delar inte bara samma term utan deras definitioner är till synes likartade. Castex definierar *manoeuvre* som att röra sig smart för att skapa gynnsamma förhållanden. Det handlar inte enbart om att röra sig smart i kontexten av striden eller strategin, utan i människans alla förehavanden där det finns hinder att överkomma och mål att uppnå.⁷¹ Castex *manoeuvre* är därför mycket större än enbart själva rörligheten men det visar sig att den har en viktig roll.

Vego gör en viktig distinktion mellan strategisk nivå och operativ samt taktisk nivå. Han menar att de som utförs av marina förband är de två senare.⁷² Hughes gör en distinktion mellan taktisk rörlighet som han kallar *maneuver* och strategisk som han benämner *mobility*. Den senare innefattar förmågan att flytta förband långa sträckor till havs, högre rörlighet än landförband samt hög uthållighet, det vill säga förmågan att genomföra verksamhet under en längre tid.⁷³

Hughes skriver att rörlighet i dagens sjökrig kraftigt påverkas av sensorer och vapensystem varför det är en vital parameter att ta med i befälhavarens planering.⁷⁴ Castex skriver att *manoeuvre* framförallt kräver utrymme. Castex kallar det *kriget om rörlighet* och skriver att för att till fullo utnyttja *manoeuvre* och utmanövrera motståndaren kan farvattnen ej vara för trånga.⁷⁵ Dessa två exempel visar på viktiga faktorer som begränsar respektive teori varpå de kan vara viktiga pusselbitar i förståelsen för teoriernas utformning.

⁶⁹ Vego, Milan. *Operational warfare at sea: theory and practice*. 2. uppl. Abingdon: Routledge, 2017. s.65.

⁷⁰ Hughes, 2000. s.177f.

⁷¹ Castex, Raoul. *Strategic Theories*. Annapolis, Md: First Naval Institute Press, 2017. s.102.

⁷² Vego. s.65.

⁷³ Hughes, 2000. s.178.

⁷⁴ Hughes, 2000. s.178.

⁷⁵ Castex. s.110f.

Båda *maneuver* och *manoeuvre* är i det stora inte nämnvärt skiljbara då de alla tre syftar till att överlista motståndaren med rörlighet som en viktig komponent. Det kan handla om att överraska i en offensiv eller användningen av rörlighet i ett defensivt syfte, att helt enkelt segla undan hot. Vego och Hughes *maneuver* är likartade och definitionsmässigt inte särskilt skiljbara, Castex *manoeuvre* sticker ut då det har en bredare definition. Faktorer som påverkar rörligheten och därmed teorin beskrivs bland annat som behovet av stora ytor för att manövrera av Castex och modern teknik i form av vapensystem och sensorer av Hughes. Dessutom görs olika indelningar i krigföringsnivåer såsom strategisk och taktisk i ett försöka att strukturera teorierna men rörligheten är en gränsöverskridande faktor. De tre undersökta begreppen är otvivelaktigt närbesläktade och enligt metateorin är det inte ett fördelaktigt tillstånd att flera begrepp beskriver liknande fenomen.

4.2 Resonance

Hur kan begreppets resonans bidra till dess genomslagskraft?

Vegos *maneuver* är ett någorlunda tydligt begrepp som är koncist och lämnar ett bestående kognitivt avtryck.⁷⁶ Problematiken kring det är att det lätt förknippas med manöverkrigföringen och det kan skapa dissonans, en disharmoni, kring begreppet. Då begreppet är kärnfullt och tydligt kan det öka dess genomslagskraft. En problematik med begreppet *manoeuvre* är att Castex använder det på ett tvetydigt sätt då han dels använder det som synonym för handlingsplan där rörlighet kan vara en viktig komponent och dels för fenomenet rörelse i sig.⁷⁷ I huvudsak är det den förstnämnda betydelsen som menas men Castex skiftar användning utan att förtydliga det för den ouppmärksamma. Hughes använder *maneuver* på ett tvetydigt sätt liksom Castex då han dels använder det för att beskriva positioneringen av de egna styrkorna för att effektivisera vapenverkan men även som en skildring av hastighet eller rörlighet. Begreppet *maneuver* är i övrigt tydligt och koncist och kan därför bidra till ökad genomslagskraft.⁷⁸

Samtliga tre undersökta begrepp är koncisa vilket är eftersträvansvärt. Huruvida de lämnar ett bestående kognitivt avtryck är inte lika tydligt då deras användbarhet inom marin teoribildning kan anses omtvistad med tanke på den tvetydiga användningen av teoretikerna själva. Begreppen strävar efter styrka vilket de delvis uppnår genom sin kärnfullhet. Den semantiska klangen hos samtliga begrepp är god vilket kan öka deras genomslagskraft och därmed betydelsen för den marina teoribildningen.

⁷⁶ Vego. s.65.

⁷⁷ Castex. s.101.

⁷⁸ Jämför Hughes, 2000. s.177f & 205f.

4.3 Parsimony

Är begreppets definition rimlig med hänsyn till dess attribut?

Vegos definition av *maneuver* står i direkt paritet med hans beskrivning av syftet med rörlighet, att positionera de egna styrkorna på ett fördelaktigt sätt. Den definitionen är lämplig då den sammanfaller med de attribut som Vego tillskriver rörlighet som alla syftar till positioneringen i striden på ett eller ett annat sätt.⁷⁹ Vegos definitioner av attributen är inte särskilt yviga utan det är tydligt vad som är kärnan.

Hughes definition av *maneuver* är inte helt tydlig. Det är en blandning av operationskonst på strategisk samt taktisk nivå där utövarens förhållningssätt till krigsskådeplatsen och motståndaren spelar in likväl som det är en skildring av rörlighetens inverkan på striden och dess angränsande företeelser.⁸⁰ Samtidigt är dess ingående attribut lika spretiga varför definitionen kan vara passande.

Castex skriver att *manoeuvre* alltid leder till strid direkt eller indirekt. Den som inte erkänner den slutsatsen förstår sig inte på begreppet menar han.⁸¹ Castex definition av begreppet är rimlig då han tydligt beskriver de ingående attributen och inte minst beskriver rörlighet och dess stora betydelse för en lyckad *manoeuvre*. En annan aspekt Castex belyser är de tekniska förutsättningarna som en plattform innehar. Han skriver om avvägningen mellan beväpning som är det främsta funktionen, skydd som gör plattformen långsammare och rörlighet som blir en effekt av de två tidigare. Största möjliga förmåga till rörlighet är eftersträvansvärt och det tenderar ofta till avkall på de två andra funktionerna tillsammans med ekonomi för maskin och bränsleförbrukning.⁸² Samtliga teoretikers definitioner är rimliga med tanke på dess attribut. Samtidigt är de ingående attributen spretiga varpå definitionerna inte är helt tydliga.

4.4 Coherence

Hur förhåller sig de ingående attributen till varandra?

Vego beskriver *maneuver* i tre generella varianter: genomträngande, inneslutning och omringning. Alla syftar till att utnyttja rörlighet i striden för att utmanövrera motståndaren och skapa fördelaktiga situationer för de egna förbanden. För en lyckad omringning av motståndaren är rörlighet tillsammans med överraskning och sekretess de viktigaste parametrarna. Rörligheten möjliggör själva förflyttningen och en större rörlighet ökar effektiviteten i manövern.⁸³

⁷⁹ Vego. s.65f.

⁸⁰ Hughes, 2000. s.177f.

⁸¹ Castex. s.117.

⁸² Castex. s.119.

⁸³ Vego. s.66f.

Hughes beskriver *maneuver* som taktisk hastighet och rörlighet. Det vill säga förmågan att agera kvickt vid behov och att plattformen innehar egenskaperna för att göra det genom god girhastighet och fart.⁸⁴ Samtidigt beskriver Hughes *maneuver* som en taktisk process vilket sänker koherensen i begreppet.⁸⁵

Castex skriver att rörlighet är huvudelementet i *manoeuvre* och är således dess viktigaste attribut. Han beskriver att det först handlar om att röra sig dit en avser att vara. Sedan handlar det om att utnyttja rörligheten hos styrkorna på plats för att vara framgångsrik i sina företag. Det kan te sig som plötslig rörelse i form av överraskning eller förflyttning av styrkorna till en annan krigsskådeplats.⁸⁶ Liksom Vego beskriver är rörlighet tillsammans med sekretess en viktig faktor för att lyckas överraska motståndaren.⁸⁷

I och med att begreppen är uppbyggda av attribut med stor variation minskar den interna koherensen i samtliga undersökta begrepp. Samtidigt argumenterar teoretikerna för varför attributen är placerade inom ramen för teorierna och sammantaget resulterar begreppen i en koherent presentation för fenomenet de strävar efter att generalisera.

4.5 Differentiation

Kan ett alternativt begrepp användas istället?

Ett alternativt begrepp kan användas istället för Vegos vilket gör att det får en lägre differentiering gentemot närliggande begrepp, exempelvis Hughes *maneuver* och vice versa. Vegos fokus kring rörlighet som en möjliggörare för vapenverkan begränsar användningsområdet till striden.⁸⁸ Det finns dock andra aspekter inom sjökriget än sänkningen av motståndarens plattformar med hjälp av sjömålsrobotar.

Hughes skriver att två trender går att skönja inom det moderna sjökriget gällande rörlighet. Den första handlar om att fokus flyttats från plattformens rörlighet till vapensystemets. Den andra trenden är enligt Hughes en naturlig följd på den första där plattformens rörlighet blir underordnad förmågan till spaning.⁸⁹ Samtidigt skriver Hughes att plattformens förmåga till rörlighet kan vara dess räddning då långräckviddiga vapensystem tar tid på sig att nå målet varpå tidig upptäck kan innebära att hotet kan undvikas.⁹⁰

⁸⁴ Hughes, 2000. s.179.

⁸⁵ Hughes, 2000. s.175.

⁸⁶ Castex. s.110.

⁸⁷ Castex. s.114.

⁸⁸ Vego. s.66.

⁸⁹ Hughes, 2000. s.179.

⁹⁰ Hughes, 2000. s.180.

Castex definition av *manoeuvre* är i paritet med Vegos definition när det gäller dess nära förhållande till striden men det är också bredare än så. Det handlar om ett förhållningssätt och hur en ska överlista motståndaren och överkomma de hinder som kan stå framför en och ens mål.⁹¹ Castex *manoeuvre* har inga tydligt definierade gränser och begreppet liksom de andra överlappar varandra. En fördel med Castex beskrivning av rörlighet är att den är tidlös. Han refererar till att plattformar blivit snabbare och det är en utveckling som fortsatt sedan teorin författades. Castex menar att det därför är viktigt att utnyttja fördelaktiga situationer då lika snabbt som de dyker upp kan de försvinna.⁹² En tydlig motivering till varför ett alternativt begrepp ej kan användas återfinns inte och det bidrar till att begreppet är mindre differentierat till närliggande begrepp.

Gemensamt för de tre begreppen är att de alla överlappar varandra i viss omfattning vilket innebär att de inte är tillräckligt differentierade och de kan därför tappa begreppsvaliditet. Dessutom är deras gränser otydliga eller löst definierade vilket gör dem mer generaliserbara samtidigt som de tappar värde som förklaringsmodell inom militärteorin. På grund av att de undersökta begreppen ej är differentierade särskilt väl i tid och rum ökar deras användningsområde och inte minst *manoeuvre* författad mellan världskrigen kan användas i nutid likväl som då. Ett alternativt begrepp skulle kunna ersätta alla tre begrepp och i synnerhet *maneuver*.

4.6 Depth

Hur djupt är begreppet?

Vego beskriver *maneuver* i två huvuddrag, taktisk och operativ. Den taktiska syftar till positionering som möjliggör vapenverkan och Vego menar att taktisk rörlighet kan uppnås genom verkan enbart där vapensystem får stå för rörligheten medan plattformarna ligger still. Den operativa rörligheten syftar till avgörande handlingar som påverkar en större marin operation. Det kan handla om förberedelser inför ett större slag, anfall av motståndarens flottbaser eller påverkan mot deras handel.⁹³

Hughes menar att moderna analytiker ännu inte lyckats visa på rörlighetens kostnadseffektivitet. Han skriver exempelvis att en halvering av framdrivningskraften fortfarande räcker till 80 procent uppnådd fart vilket har stor betydelse för ekonomi, distribution av utrymme ombord och fartygets totala storlek. Dessutom minskar ljudnivån vilket är viktigt för att undvika upptäckt. Samtidigt skriver Hughes att förmågan till rörlighet fortfarande är viktig bland annat för den strategiska omplaceringen av operationsområde och för den taktiska

⁹¹ Castex. s.102.

⁹² Castex. s.110. Boken är utgiven under 30-talet. Förf. anmärk.

⁹³ Vego. s.65.

förmågan att undvika att bli bekämpad.⁹⁴ Hughes beskriver rörligheten som en möjliggörare för att nå framgång i striden. Samtidigt kan endast ett fåtal attribut kopplat till rörlighet identifieras varför det ej finns ett större djup i begreppet.

Castex beskriver attribut som möjliggör för rörligheten. Det kan vara plattformarnas tillgänglighet, deras räckvidd och förnödenheter såsom drivmedel. Dessutom är rädsla en viktig faktor som begränsar rörligheten hos en besättning och källorna till den såsom ubåtar och minor bör därför hanteras. Dessa två kan rent fysiskt hindra rörligheten varför de bör undvikas i största möjliga mån.⁹⁵ Rörligheten beskrivs som en viktig möjliggörare för överraskning och skenmanövrar kan vara effektivt för att förleda motståndaren. Rörligheten består i detta sammanhang av fart och rörelse som båda i sig kan fungera som en överraskning.⁹⁶

Gemensamt för de tre begreppen är att de saknar ett större djup i attribut som innehåller rörlighet. Begreppen kan därför ses som mindre nyanserade och därmed minskar deras betydelse som ett effektivt medel för kommunikation.

4.7 Theoretical utility

Vilken betydelse har begreppet för teoribildning kring rörlighet?

Vegos beskrivning av *maneuver* är å ena sidan ganska tydlig samtidigt som den är relativt smal och det gör att den förlorar värde gällande sin teoretiska användbarhet. Huvudfokus ligger särskilt på fenomenet rörlighet som en möjliggörare för vapenverkan.⁹⁷ Hughes är inne på ett liknande spår och beskriver att fartyg som är verksamma från samma position bjuder in till attack från motståndaren vilket implicit betyder att rörelsen är viktig för den fortsatta krigföringen.⁹⁸ Hughes hävdar att då dagens sjökrigföring kan ske på långa avstånd blir gränsen mellan den strategiska och taktiska rörligheten mindre betydelsefull.⁹⁹ Detta kan ge en viktig inverkan på förståelsen för sjökriget varpå en ökad förståelse för rörlighetens påverkan på sjökriget är viktig.

Castex skriver att hög hastighet ger frihet för utövaren.¹⁰⁰ Det kan handla om flygplattformar som kan flyga närmare motståndaren än fartyget den lyfte ifrån eller vapensystem som möjliggör för större överraskningseffekt eller senare vapenverkan i syfte att förbli dold så länge

⁹⁴ Hughes, 2000. s.205.

⁹⁵ Castex. s.114.

⁹⁶ Castex. s.115.

⁹⁷ Vego. s.65.

⁹⁸ Hughes, 2000. s.311.

⁹⁹ Hughes, 2000. s.180.

¹⁰⁰ Castex. s.120.

som möjligt. Denna aspekt är viktig för teoribildningen då modern sjökrigföring kännetecknas av förmågan att ta initiativ och att slå motståndaren först.¹⁰¹

En indiciär på att *manoeuvre* haft en viktig inverkan på teoribildning kring rörlighet syns under avsnittet tidigare forskning där Hughes och Somes båda skriver om Castex' verk. Hughes skriver att Castex teori är viktig för förståelsen kring sjökrig och inte minst dess utveckling under Napoleontiden.¹⁰² Somes belyser vilken inverkan Castex haft på teoribildningen och han menar att Hughes är för blygsam i beskrivning av Castex betydelse, och inte minst Castex beskrivning av rörlighetens betydelse för sjökriget.¹⁰³

Castex *manoeuvre* har redan visat sin betydelse för teoribildningen kring rörlighet och inga indicier på att begreppet inte fortsättningsvis gör det har indikerats. Vego och Hughes *maneuver* har liknande potential samtidigt som diskrepansen inom begreppen då det vill beskriva så mycket talar för att de är svåra att använda. Ju bredare begreppen blir desto otydligare blir deras innehåll samtidigt som de passar in i fler sammanhang, de blir mer generaliserbara.

4.8 Field Utility

Vilken inverkan har begreppet på närliggande begrepp?

Vegos användning av *maneuver* går i realiteten inte emot de andra teoretikernas. Däremot är hans definition tämligen smal vilket begränsar möjligheten att använda begreppet i en vidare omfattning.¹⁰⁴ Det behöver i sig inte vara ett problem då de närliggande begreppen kan ersätta varandra. Hughes *maneuver* är likt de andra analyserade begreppen allomfattande och delar attribut. Castex begrepp *manoeuvre* är på grund av dess generalitet intetsägande och allomfattande på samma gång.¹⁰⁵ Begreppet delar attribut både med manöverkrigföringen där rörelsen möjliggör vapenverkan och rörlighet i sin strikta form, egenskapen att transportera en plattform. Därmed både stärker och urlakar begreppet de andra begreppen, eller då *manoeuvre* utkom först, överlappar de andra begreppet *manoeuvre*.

Båda begreppen *maneuver* kan i viss mån ses som en vidareutveckling av Castex *manoeuvre* i sin helhet och i synnerhet delarna som explicit omnämner rörlighet. Därför bidrar det till en inflation kring begrepp där rörlighet är en viktig faktor. Frågan är om begreppen kompletterar varandra eller om de strider om samma plats varpå de urlakar varandra.

¹⁰¹ Werner, Christopher. *Sjömakt: teori och praktik*. 2. uppl. Stockholm: Försvarshögskolan, 2010. s.243.

¹⁰² Hughes, 1997. s.38.

¹⁰³ Somes. s.124.

¹⁰⁴ Vego. s.65.

¹⁰⁵ Castex. s.102.

4.9 Resultat

Analysen visar att det finns stora likheter mellan de undersökta teorierna som berör rörlighet inom den marina teoribildningen. Anmärkningsvärt är att de tre undersökta begreppen om rörlighet är redundanta då de går att ersätta med varandra eller potentiellt andra begrepp. Begreppen delar attribut som gör dem likartade och deras fokus på rörligheten som en möjliggörare för att uppnå gynnsamma förhållanden i striden gentemot motståndaren är tydlig. En annan likhet är att begreppen saknar större djup i antal attribut. Castex teori skiljer sig något då den är bredare och täcker in fler aspekter. Dessutom utkom hans verk betydligt tidigare vilket kan resultera i att den fungerat som en förlaga för de andra begreppen.

Analysen visar att det råder begreppsförvirring inom åtminstone två av begreppen där både Hughes och Castex använder begreppen på ett tvetydigt sätt, det vill säga de använder begreppen i olika meningar. Därmed är definitionen inte helt träffande då de ingående attributen spretar. Analysen identifierar inte begreppens inverkan på andra begrepp inom samma område och förklarar därmed inte varför de tre begreppen samexisterar då de är så pass likvärdiga. Detta bekräftar den begreppsförvirring som identifierades under den tidigare forskningen.

Indikator	Vego <i>Maneuver</i>	Hughes <i>Maneuver</i>	Castex <i>Manoeuvre</i>
<i>Skiljbart från närliggande begrepp?</i>	Ej nämnvärt	Ej nämnvärt	Delvis
<i>Begreppets genomslagskraft?</i>	Förmodad god	Tvetydighet i användning av begrepp, tveksam	Tvetydighet i användning av begrepp, tveksam
<i>Definition rimlig med hänsyn till dess attribut?</i>	Ja	Måttligt, delvis spretig definition	Ja, delvis spretig definition
<i>Hur förhåller sig attributen till varandra?</i>	Tveksam koherens	Tveksam koherens	Tveksam koherens
<i>Alternativt begrepp möjligt?</i>	Ja	Ja	Ja, delvis
<i>Begreppets djup?</i>	Saknar djup i attribut	Saknar djup i attribut	Saknar djup i attribut
<i>Betydelse för teoribildning?</i>	Spretigt, potential för vidare betydelse	Spretigt, potential för vidare betydelse	Bevisad, potential för vidare betydelse
<i>Inverkan på närliggande begrepp?</i>	Ej identifierad	Ej identifierad	Delvis innovativ, ej identifierad

Figur 3 Resultatmatris

5. Avslutning

I detta kapitel besvaras inledningsvis undersökningens frågeställning. Därefter förs en diskussion om undersökningens resultat samt metod och teorin som använts för att besvara frågeställningen. Slutligen sker en redogörelse för identifierade förslag på vidare forskning och en diskussion om resultatets betydelse för den militära yrkesutövningen förs.

5.1 Frågeställningens besvarande

Hur kan begreppet rörlighet förstås inom marin teoribildning utifrån John Gerrings metateori Conceptual Goodness?

Rörlighet kan förstås som en möjliggörare och fundamental förmåga för en rad processer inom sjökriget. Främst beskrivs det i kontexten av att leverera en plattform till ett för en själv fördelaktigt läge och därmed ofördelaktigt för motståndaren. Detta gäller oavsett om det är ett fartyg som positionerar sig för vapenverkan, själva vapensystemet i sig exempelvis en sjömålsrobots snabbhet och undvikande av motvärnssystem eller en framskjuten spaningsresurs som inhämtar underrättelser om motståndaren. Analysen har visat att det råder en tvetydighet gällande användningen av rörlighet då begreppet både används som ett viktigt element inom konceptuella idéer om hur krig kan föras samtidigt som det används i sin mer fysiska betydelse i form av förflyttning. Den konceptuella idén är främst kopplad till offensiven men en defensiv användning av rörlighet beskrivs av Castex.

5.2 Resultatdiskussion

Syftet med undersökningen var att skapa förståelse för vilken betydelse begrepp om rörlighet har inom marin teoribildning. Analysen visar inte på några uppseendeväckande upptäckter men den visar att det råder en viss begreppsförvirring eller tvetydighet kring begreppet rörlighet. Tvetydigheten inom begreppet är med tanke på rörlighetens karaktär inte särskilt märklig. Då militära manövrar per automatik innehåller rörelse är den delen av begreppet väntad. Den andra delen där rörlighet utvecklas till en konceptuell idé såsom manöverkrigföring med rörlighet som en viktig delkomponent är lika rimlig, även om den tidigare forskningen visar på en förvirring kring hur rörlighet då ska förstås och användas vilket analysen bekräftade.

Analysen berörde delar som under problemformuleringen identifierades som intressanta för undersökningen. Frågan om vad rörlighet är tillsammans med varför det anses vara en viktig faktor för den marina teoribildningen har belysts under undersökningen och forskningsluckan som identifierades och utmynnade i syfte och frågeställning har därmed besvarats. Dessutom har undersökningen bidragit med att precisera begreppet genom att analysera vad framstående teoretiker skrivit om fenomenet och identifierat skillnader och likheter och därmed gjort en ansats att minska vagheten kring begreppet. Då begreppen är snarlika och undersökningen inte

har påvisat att något begrepp skulle vara att föredra framför något av de andra begreppen tar denna studie inte ställning för ett begrepp före de andra.

Jag anser inte att resultatet är representativt för all förståelse av rörlighet inom marin teoribildning. Studien undersöker ett begränsat antal teoretiker och deras beskrivning av rörlighet och analysen är begränsad i sin omfattning. Däremot bekräftar resultatet den begreppsförvirring som identifierades under den tidigare forskningen.

Avslutningsvis har inga eventuella forskningsetiska konsekvenser identifierats från undersökningens slutsatser. Undersökningen har endast använt publicerade teorier som empirisk data vars författare har refererats till vid användning. Eventuell felreferering är ej avsiktlig.

5.3 Metod- och teoridiskussion

Den använda forskningsdesignen möjliggjorde för att svara på frågeställningen och därmed uppfylldes undersökningens syfte. Användningen av Gerrings metateori var delvis fördelaktigt men inte helt oproblematiskt. De avgränsningar som gjordes tidigt i arbetet underlättade för att uppnå undersökningens syfte. Eftersom problemformuleringen var avsmalnad för att endast beröra rörlighet inom den marina teoribildningen var avgränsningen från teoretiker med landkriget som sin huvudfokus rimlig. En större studie skulle kunna undersöka begreppet rörlighet utanför den marina kontexten där slutsatserna ändå skulle ge ett betydelsefullt förklaringsvärde för marina teoribildningen om än i mer generella termer.

Metoden begreppsanalys var för den här undersökningen befogad då syftet var att utreda hur rörlighet skulle förstås som begrepp. En alternativ metod hade kunna vara en innehållsanalys som på ett liknande sätt identifierar begreppens väsen och strävar efter att förstå deras betydelse. Likaså en diskursanalys med ett liknande syfte hade varit en tänkvärd metod för att få fram rörlighetens centrala mening inom den marina teoribildningen. Den kvalitativa ansatsen var en förutsättning för genomföra undersökningen inom ramen för den använda forskningsdesignen och frågeställningen. Nackdelen med den kvalitativa ansatsen är att det blir svårare för andra att replikera undersökningen vilket riskerar att sänka reliabiliteten. För att höja kvaliteten på analysen har en transparens eftersträvat i beskrivningen av operationaliseringen med de indikatorer och stödfrågor som använts samt en hög noggrannhet har eftersträvat under själva analysprocessen.

Gerrings metateori är ett potent verktyg för analys av samhällsvetenskapliga begrepp. För den här undersökningen var det ett tillfredsställande val men det var inte helt optimalt. Anledningen är att Gerrings metateori är avancerad och den kräver god förståelse för de åtta kriterierna och dess ingående delar. Begreppsvaliditeten riskerar annars att påverkas vilket kan påverka hela

undersökningens validitet. En fördel med metateorin är att de åtta kriterierna redan fungerar som operationella indikatorer varpå själva operationaliseringen av metateorin inte kräver allt för mycket arbete när de ingående delarna väl är förstådda. Dessutom anser jag inte att alla de åtta kriterierna är vitala eller ens intressanta för en liknande studie efter att analysen är genomförd. Exempelvis *resonance*, om begreppets semantiska egenskaper bidragit till dess genomslagskraft. Då de åtta kriterierna är framtagna för begreppsanalyser inom mer generella samhällsvetenskapliga ämnen är det ett svårhanterligt verktyg på en hög abstraktionsnivå. Därför har tillfredställande men inte idealiska svar på alla indikatorer och alla teoretikers verk uttrönts. Dessutom hade det varit fördelaktigt om metateorin hade medgjort att en definition hade kunna utrönas vilket denna undersökning inte kunnat göra. Detta är förvisso inte märkligt då redan under *3.1 Teoridiskussion* konstateras att metateorin inte nödvändigtvis leder till ett framtagande av en slutgiltig definition enligt Gerring.¹⁰⁶

Undersökningens empiri, de tre teorierna om rörlighet, var tillfredställande för att kunna svara på syftet och frågeställningen. En problematik som uppstod var dock under analysarbetet då begreppen skulle undersökas med de förhållandevis mångtydiga indikatorerna. Begreppen är inte i alla avseenden särskilt substantiella vilket delvis gjorde det svårt att finna svar. Givetvis kunde ett större antal begrepp analyserats vilket hade varit fördelaktigt för att få ett mer generaliserbart resultat men det bedömdes inte som rimligt inom den givna tidsramen för studien.

Beträffande resultatvaliditet bör frågan ställas om studiens frågeställning faktiskt besvarades. Framtagningen av de operationella indikatorerna från teorin var inte en särskilt komplicerad process. Det svåra arbetet infann sig under själva analysprocessen då indikatorerna skulle undersökas i empirin. Problematiken kan te sig i att det inte var rätt fenomen som skådades och att feltolkning skedde som en påföljd. Detta förebyggdes genom noggrant analysarbete som resulterade i att frågeställningen besvarades varpå syftet med undersökningen uppnåddes.

5.4 Vidare forskning

Vidare forskning på vad rörligheten innebär och hur den ska förstås inom marin krigföring vore betydelsefullt då det under denna studie påvisats att det är en viktig möjliggörare för en rad processer. Denna studie har berört konceptuella krigföringsidéer såsom manöverkrigföring till sjöss vilket är ett ämne som beskrivits perifert i förhållande till de rådande teorierna om sjömak. Vidare studier på rörligheten inom ramen för exempelvis manöverkrigföring till sjöss hade kunnat vara fruktbart för att införa nya idéer i en enligt min uppfattning ganska stagnerad teoribildning. Dessutom skulle erfarenheterna från en begreppsutredning som denna kunna användas i en fallstudie där rörlighet prövas på historiska fall för att undersöka resultatens

¹⁰⁶ Gerring. s.367.

giltighet i en realistisk kontext. Nu behandlades rörlighet i kontexten av *hur* det kan förstås men en intressant fråga att undersöka hade varit hur det *bör* förstås inte bara i samtiden utan i framtiden.

Den valda metateorin som nyttjades i studien hade sina förtjänster och brister som diskuteras under avsnitt 5.3 *Metod- och teoridiskussion* ovan. En liknande studie skulle kunna genomföras med en annan metateori som eventuellt skulle vara mer lämplig för den här typen av undersökning. Exempelvis beskriver Petersson och Ångström ett metateoretiskt ramverk utvecklat av Hollis and Smith som skulle kunna användas på ett liknande sätt.¹⁰⁷ Framförallt skulle en anpassad krigsvetenskaplig metateori kunna utvecklas för användning inom begreppsutredningar av denna karaktär. Denna skulle ta hänsyn till krigsvetenskapens speciella omständigheter och kunna användas i syfte att precisera och skapa större förståelse för de teorier som används inom vetenskapen, ett behov som beskrivs redan under 1.1 *Problemformulering*.

5.5 Relevans för yrkesutövningen

Genomförandet av denna begreppsutredande studie bidrar med en ansats att precisera och utröna ett viktigt fenomen inom den marina teoribildningen. Genom denna ansats ökar förståelsen och möjliggör för vidare studier beträffande rörlighet. Förvisso är undersökningens resultat endast delvis generaliserbart då studien är begränsad i sin omfattning samtidigt som resultaten stärker det som tidigare skrivits om rörlighetens betydelse för sjökriget. Då undersökningen bidrar med att förstå rörlighetens betydelse inom den marina teoribildningen bidrar den till yrkespraktiken i och med en ökad förståelse av rörlighet till sjöss och hur den påverkar krigets utkomst. Den som har en god förståelse för rörlighetens inverkan på striden oavsett om det handlar om transport av fartyg eller vapensystems manöverförmåga har större möjligheter att vara framgångsrik i sina företaganden. Begreppsutredningar behövs inom den militära professionen för att i förlängningen öka förståelsen för marin teoribildning. Väldefinierade teorier och begrepp är en förutsättning för att kunna pröva dem på empirisk data och öka förståelsen för de fenomen de eftersträvar att skildra för att i förlängningen skapa en större förståelse för krigsvetenskapen.

¹⁰⁷ Petersson & Ångström. s.132.

Litteratur och referensförteckning

Litteratur

Beckman, Ludvig. *Grundbok i idéanalys: det kritiska studiet av politiska texter och idéer*. Stockholm: Santérus, 2005.

Castex, Raoul. *Strategic Theories*. Annapolis, Md: First Naval Institute Press, 2017.

Denscombe, Martyn. *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur, 2016.

Draper, Peter. A critique of concept analysis. *JAN*. 70:6 (2014): 1207-1208. DOI:10.1111/jan.12280.

Ekgren, Ann-Marie & Hinnfors, Jonas. *Uppsatshandbok: [hur du lyckas med din uppsats]*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur, 2012.

Esaiasson, Peter m.fl. *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 5. uppl. Stockholm: Wolters Kluwer, 2017.

Friberg, Febe (red.). *Dags för uppsats: vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur, 2012.

Gerring, John. What Makes a Concept Good? A Critical Framework for Understanding Concept Formation in the Social Sciences. *Polity*. 31:3 (1999): 357-393. DOI: 10.2307/3235246.

Hayward, Joel. Horatio Lord Nelson's Warfighting Style and the Maneuver Warfare Paradigm. *Defence Studies*. 1:2 (2001): 15-37. DOI: 10.1080/714000025.

Hughes, Wayne P. *Fleet tactics and coastal combat*. 2. uppl. Annapolis, Md: Naval Institute Press, 2000.

Hughes, Wayne P. Jr. Naval maneuver warfare. *Naval War College Review*. 50:3 (1997): 25-49.

Hughes, Wayne P. Jr. Naval Operations - A Close Look at the Operational Level of War at Sea. *Naval War College Review*. 65:3 (2012): 22-46.

Jakobsson, Ulf. *Forskningens termer och begrepp: en ordbok*. Lund: Studentlitteratur, 2011.

Johannessen, Asbjørn & Tuft, Per Arne. *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber, 2003.

Kiszely, John. The meaning of manoeuvre. *The RUSI Journal*. 143:6 (1998): 36-40. DOI: 10.1080/03071849808446326.

Leonhard, Robert R. *The art of maneuver: maneuver-warfare theory and AirLand battle*. New York: Ballantine Books, 1994.

Olsson, Henny & Sörensen, Stefan. *Forskningsprocessen: kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. 3. uppl. Stockholm: Liber, 2011.

Petersson, Magnus & Ångström, Jan. Krigsvetenskap som samhällsvetenskap. I: *Krigsvetenskaplig årsbok 2006*. Berndt Brehmer (red.). 131-153. Stockholm: Försvarshögskolan, 2007.

Sartori, Giovanni (red.). *Social science concepts: a systematic analysis*. Beverly Hills, California: Sage Publications, 1984.

Sartori, Giovanni. Comparing and miscomparing. *Journal of Theoretical Politics*. 3:3 (1991): 243-257.

Somes, Timothy E. Musing on Naval Maneuver Warfare. *Naval War College Review*. 51:3 (1998): 122-128.

Till, Geoffrey. *Understanding victory: naval operations from Trafalgar to the Falklands*. Santa Barbara, California: Praeger, 2014.

Tritten, James J. Maneuver or Manoeuvre Warfare for the U.S. Navy? Norfolk: Naval Doctrine Command, 1995.

Vego, Milan. *Operational warfare at sea: theory and practice*. 2. uppl. Abingdon: Routledge, 2017.

Werner, Christopher. *Sjömakt: teori och praktik*. 2. uppl. Stockholm: Försvarshögskolan, 2010.

Yin, Robert K. *Kvalitativ forskning från start till mål*. Lund: Studentlitteratur, 2013.

Ångström, Jan & Widén, Jerker. *Contemporary military theory: the dynamics of war*. Abingdon: Routledge, 2013. E-bok.

Elektroniska källor

God forskningsred. Stockholm: Vetenskapsrådet, 2017. (Hämtad 2018-05-01).
<https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningsred/>

Nationalencyklopedin. Begreppsförvirring. <http://www.ne.se> (hämtad 2018-05-04).